

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

จากการสัมมนาประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี 2539 มีประชากรทั่วประเทศ ประมาณ 60 ล้านคน พบว่าเป็นคนพิการจำนวนล้านกว่าคน คิดเป็นร้อยละ 1.8 ของประชากรทั่วประเทศ จึงน่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ไม่ควรละเลยในการที่จะได้รับบริการจากรัฐเพื่อการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู บำบัด และพัฒนา ทั้งด้านสังคมและการอาชีพ ให้สามารถอยู่ร่วมกับคนปกติในสังคม ได้อย่างมีความมั่นใจ ภาคภูมิใจและเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ไม่เป็นภาระแก่สังคมหรือครอบครัว ทั้งนี้ก็ด้วยการส่งเสริมให้คนพิการเหล่านั้น ได้มีอาชีพเลี้ยงตนเองได้นั่นเอง ซึ่งนักจิตวิทยาชื่อ มาสโลว์ (Maslow) กล่าวว่ามนุษย์จะพัฒนาไปสู่ความสุข ความสำเร็จได้จะต้องได้รับตอบสนองความต้องการตามลำดับขั้น ความต้องการซึ่งมี 5 ขั้น ความต้องการพื้นฐานขั้นแรก คือในเรื่องปัจจัยสี่และการพักผ่อน ต่อจากนั้นคือความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หมู่คณะ ความรัก และเป็นเจ้าของ ความต้องการที่สูงไปกว่านั้น คือ ความต้องการมีศักดิ์ศรี เกียรติยศ ชื่อเสียง ขั้นสูงสุด คือ ความสมหวัง สำเร็จในชีวิต คนพิการก็เป็นมนุษย์ปุถุชน ที่มีความต้องการดังกล่าวเช่นกัน ดังนั้น หากคนพิการได้รับการตอบสนอง ก็จะช่วยพัฒนาไปสู่ความสุข ความสำเร็จในชีวิต มรรควิธีหนึ่งที่จะนำไปสู่ความต้องการพื้นฐานได้คือการที่คนพิการได้รับการฝึกและพัฒนาในด้านการอาชีพ เพราะถือว่างานอาชีพจะช่วยสนองความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้คนสามารถหาเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเอง และสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ จึงช่วยให้คนพิการรู้สึกว่าคุณค่า อยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข ทั้งยังช่วยเสริมเศรษฐกิจของชาติด้วย

มูลเหตุจูงใจให้ศึกษา

ผู้ตรวจราชการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจราชการเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการของหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในฐานะผู้สอดส่อง ดูแลแทนรัฐมนตรีว่าการ รัฐมนตรีช่วยว่าการ และปลัดกระทรวง⁽¹⁾ ซึ่งวิธีการออกปฏิบัติงานตามแผนการตรวจราชการ อาจออกตรวจในกรณีปกติ หรือตรวจกรณีพิเศษ ในบางครั้งอาจออกไปตรวจเยี่ยมชมร่วมกับทีมของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของกระทรวง นับตั้งแต่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงฯ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงฯ หรือ ปลัดกระทรวงฯ ซึ่งหากผู้ตรวจราชการกระทรวงแรงงานฯ มีภารกิจจำเป็นอื่นไม่สามารถออกปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับทีมดังกล่าวได้ ก็จะมอบหมายให้ผู้ชำนาญการกองตรวจราชการและเรื่องราวร้องทุกข์ ไปปฏิบัติหน้าที่แทน

จากการที่ได้ออกตรวจเยี่ยมราษฎรในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ก็จะพบกับประชาชน ผู้ใช้แรงงานหรือผู้ด้อยโอกาสทางสังคม หากพบข้อสังเกตหรือสมควรมีการปรับปรุง เสนอแนะแก่หน่วยงาน หรือแก่ผู้รับบริการ เพื่อได้รับประโยชน์สูงสุดจากทางราชการ หัวหน้าทีมซึ่งได้แก่ รว.รมช. หรือ ปรส. ก็จะสั่งการให้คณะที่ร่วมติดตามเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการดังกล่าวในการตรวจเยี่ยมราษฎรที่จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อเดือนมีนาคม 2539 พบว่า จังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีรายได้ประชากรต่อหัวต่ำสุด ซึ่งอาจจะเป็นตัวชี้วัดประการหนึ่งว่าคนพิการที่มีอยู่ประมาณ 6,654 คน น่าจะมีความทุกข์ยากมากกว่าคนพิการพื้นที่อื่น ๆ เมื่อเทียบสัดส่วนกับประชากรทั้งหมด จึงได้เสนอปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กำหนดแนวทางการพัฒนาและช่วยเหลือคนพิการในจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อได้รูปแบบหรือวิธีการที่เป็นรูปธรรมก็จะได้กำหนดเป็นแผนปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาอาชีพคนพิการของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมให้เป็นระบบเดียวกันทุกจังหวัดต่อไป ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมจึงแต่งตั้งคณะทำงานศึกษาข้อมูลด้านคนพิการจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีส่วนราชการในสังกัดกรส. และส่วนราชการภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้แทนสมาคมคนตาบอด

(1) สำนักนายกรัฐมนตรี “พัฒนาการของระบบการตรวจราชการในประเทศไทย และการตรวจราชการระดับสำนักนายกรัฐมนตรี” : (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์, 2539), หน้า 67

แห่งประเทศไทย ผู้แทนสมาคมคนหูหนวกแห่งประเทศไทย ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ โดยผู้อำนวยการกองตรวจราชการและเรื่องราวร้องทุกข์ สป.รศ. เป็นเลขานุการคณะทำงาน⁽²⁾ ในขั้นต้นได้ออกแบบสอบถามข้อมูลคนพิการในจังหวัดศรีสะเกษ เกี่ยวข้องกับความพิการ ความรู้ อาชีพ สถานภาพทางครอบครัว สิ่งที่คนพิการต้องการความช่วยเหลือเป็นต้น หลังจากนั้นคณะทำงานชุดนี้ได้ประชุมร่วมกันหลายครั้ง โดยสรุปรายงานผลการศึกษาข้อมูลคนพิการพร้อมทั้งเสนอแนวทางการยกระดับในการพัฒนาคนพิการ โดยเสนอให้กรมประชาสงเคราะห์ จัดหน่วยเคลื่อนที่รับสมัครฝึกอาชีพในพื้นที่ อาจจะเป็นการดำเนินการร่วมกับกรมที่เกี่ยวข้องในสังกัดกรมศ. เพื่อหาความต้องการการฝึกอาชีพและจัดฝึกอาชีพในพื้นที่ เพื่อให้คนพิการได้ฝึกอาชีพตามความต้องการ เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และตลาดในท้องถิ่นที่จะรองรับ หรือเป็นอาชีพอิสระ โดยอาจขอความร่วมมือด้านวิทยากรจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการหรือองค์การเอกชน เป็นต้น⁽³⁾

สำหรับแนวนโยบายในระยะยาวจะต้องพัฒนาคนพิการให้มีอาชีพที่มั่นคง สามารถเลี้ยงตนเองได้ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี โดยจะต้องศึกษาแนวทางการพัฒนาคนพิการ เพื่อว่า

1. จะสามารถฝึกและพัฒนาให้เป็นผู้ที่สามารถมีอาชีพ ทั้งในระดับที่เพื่อเป็นการบำบัดโดยอาชีพเพื่อมิให้คนพิการหมกมุ่นอยู่กับตัวเอง ได้พัฒนาสุขภาพจิตทำให้รู้สึกว่ามีคุณค่าต่อสังคม

2. เพื่อให้คนพิการได้มีอาชีพ สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ เพราะแม้ว่าหากในปัจจุบันคนพิการจะสามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวเหมือนคนปกติทั่วไปได้ แต่เมื่อใดที่ต้องสูญเสียผู้อยู่การในครอบครัวไป คนพิการก็จะตกอยู่ในฐานะลำบาก ถ้าได้รับการฝึก และ

⁽²⁾ คำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานเรื่องข้อมูลด้านคนพิการจังหวัดศรีสะเกษ ที่ 42/2539 ลงวันที่ 27 มีนาคม 2539

⁽³⁾ เอกสารรายงานการศึกษาข้อมูลด้านคนพิการจังหวัดศรีสะเกษ กองตรวจราชการและเรื่องราวร้องทุกข์ (อัคราเนนา)

พัฒนาอาชีพ ก็จะมีรายได้เลี้ยงตนเอง ไม่เป็นภาระแก่ญาติพี่น้อง หรือสังคมจะต้องยื่นมือให้ความช่วยเหลือ

3. เป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

จึงเห็นว่าการฝึกและพัฒนาอาชีพคนกลุ่มนี้ จะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวคนพิการ ครอบครัว ชุมชน สังคม รวมทั้งในระดับการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการช่วยเหลือคนพิการ จากกรณีตัวอย่างจังหวัดศรีสะเกษ โดยเน้นในเรื่องการฝึกและพัฒนาอาชีพ

2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการฝึกและพัฒนาอาชีพคนพิการ ซึ่งอาจนำไปปรับใช้ได้เป็นการทั่วไป

ขอบเขตการศึกษา

1. การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะแนวทางการฝึกและพัฒนาอาชีพของคนพิการ 3 ประเภท คือ พิการทางการมองเห็น พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย และพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว

2. ศึกษาเฉพาะเรื่องการฝึกและพัฒนาคนพิการ ด้านอาชีพ

3. ศึกษาการฝึกอาชีพของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ได้แก่ กรมประชาสงเคราะห์ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และกรมการจัดหางาน

วิธีการศึกษา

ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยใช้แนวคิดที่เกี่ยวกับการฝึกและพัฒนาอาชีพคนพิการเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีแนวทางการฝึกและพัฒนาอาชีพคนพิการของจังหวัดศรีสะเกษ ในการดำเนินงานแก่หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และหน่วยงานด้านคนพิการ
2. การฝึกพัฒนาอาชีพคนพิการ หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. กลุ่มคนพิการได้มีโอกาสชีวิตที่ดีขึ้น และเป็นกำลังทรัพยากรที่มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกและพัฒนาอาชีพคนพิการ

แนวนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคนพิการ

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทรรศน์ใหม่ของการพัฒนา โดยเน้นในเรื่องการพัฒนาคน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะของคนไทยให้สามารถมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคม และของชาติในที่สุด ดังนั้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จึงได้ปรับแนวคิดการพัฒนาจากเดิมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นจุดมุ่งเน้นหลักของการพัฒนา แต่เพียงอย่างเดียว มาเป็นการเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่อง⁽⁴⁾

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาดังกล่าว จึงกำหนดเป้าหมาย ซึ่งจะเป็นเครื่องชี้วัดผลการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์หลักในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ในส่วนของผู้ด้อยโอกาสคือให้ผู้ด้อยโอกาสทุกประเภทได้รับโอกาสการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และได้รับบริการพื้นฐานทางสังคมอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง

ประการสำคัญคือ กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของคนไทยในส่วนของการพัฒนาประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก เด็กและสตรีที่อยู่ในธุรกิจบริการทางเพศและถูกประทุษร้ายต่าง ๆ รวมทั้งสตรีที่ถูกเลือกปฏิบัติและมีอคติทางเพศ คนพิการ ผู้สูงอายุที่ยากจนไม่มีญาติหรือผู้เลี้ยงดู คนยากจนทั้งในเมืองและชนบท ผู้ถูกคุมประพฤติและผู้ต้องขังและกลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรม ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมศักดิ์ศรี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากขึ้น⁽⁵⁾ สำหรับการพัฒนา

⁽⁴⁾ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.(2540-2544)” (กรุงเทพฯ: หจก.เม็ดทรายพรี้นติ้ง, ไม่ปรากฏปีพิมพ์), หน้า 5

⁽⁵⁾ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544” (กรุงเทพฯ : หจก.เม็ดทรายพรี้นติ้ง, 2539), หน้า 14

กลุ่มคนพิการ ที่สำคัญประการหนึ่งคือให้มีบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านอาชีพ โดยเน้น การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือประกอบอาชีพอิสระ โดยเฉพาะคนพิการด้อย โอกาสในชนบท ⁽⁶⁾

ทั้งนี้ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ได้กำหนดวิสัยทัศน์ด้านแรงงาน และสวัสดิการสังคม ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ให้ประชาชนได้รับสวัสดิการเป็นอย่างดี ผู้ใช้ แรงงานมีหลักประกันและความมั่นคงปลอดภัยในการทำงานสูง กลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้รับการ เอาใจใส่ดูแลจนสามารถช่วยตนเองได้เป็นอย่างดี

ในส่วนของแผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2540-2544) ของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ได้กำหนดประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขในช่วง ดังกล่าว จะประกอบด้วยประเด็นปัญหาด้านการมีงานทำ ด้านฝีมือแรงงาน ด้านสวัสดิการ สังคม และด้านการบริหารแรงงานและสวัสดิการสังคมของรัฐ โดยปัญหาด้านสวัสดิการสังคม คือ ผู้ด้อยโอกาสยังไม่ได้รับการจากรัฐอย่างทั่วถึง จึงเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสำคัญของชาติ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาโสเภณี ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก คนเร่ร่อนไร้ที่พึ่ง คนพิการ และคนชรา ถูกทอดทิ้ง ฯลฯ ⁽⁷⁾

นอกจากนี้เป็นที่น่ายินดีที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดถึงสิทธิของ บุคคลผู้ด้อยโอกาสที่จะได้รับการคุ้มครองและดูแลจากรัฐ ตามมาตราที่เกี่ยวข้องคือ ⁽⁸⁾

1. สิทธิคนชราเกินหกสิบปีที่ไม่มีรายได้ที่จะรับการช่วยเหลือจากรัฐ มาตรา 55 และ 84)
2. สิทธิผู้ทุพพลภาพจะได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็น สาธารณะ (ทางขึ้น ลง,ห้องน้ำ ฯลฯ) และความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ (มาตรา 56 และ 84) รวมทั้งยกเลิกข้อห้ามคน หุนานว และเป็นไปสมัครรับเลือกตั้ง

⁽⁶⁾ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,เรื่องเดิม,หน้า 37

⁽⁷⁾ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม,“แผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2540-2544)” ไม่ปรากฏปีพิมพ์ หน้า 5

⁽⁸⁾ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ให้อะไรกับประชาชน

3. การให้รัฐสามารถเลือกปฏิบัติในทางที่เป็นคุณแก่ผู้ด้อยโอกาส (สตรี, เด็ก, คนพิการ, คนเป็นเอดส์) เพื่อให้คนดังกล่าวสามารถดำรงชีวิตเหมือนคนอื่น (มาตรา 29)

ดังนั้น เมื่อมีการผสมผสานในการสนับสนุนนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคนพิการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544), ร่างรัฐธรรมนูญ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2539 จึงเชื่อได้ว่านโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคนพิการคงได้รับการสนับสนุน ทั้งด้านนโยบาย, เป้าหมายการปฏิบัติ, การประสานงานระหว่างส่วนราชการ รวมทั้งงบประมาณเพื่อให้สอดคล้องกับมิติใหม่ที่ให้ความสำคัญกับคนอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน

อย่างไรก็ดีถือได้ว่าการพัฒนาตนเองทางการศึกษาและการฝึกอาชีพ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ในการวางรากฐานของคนพิการทุกประเภท เพราะการศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาเป็นการเตรียมความพร้อมการดำรงชีวิต เพื่อสนองตอบต่อความต้องการที่แท้จริงของคนพิการ คือ ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ด้วยการมีอาชีพและการมีงานทำที่มั่นคง⁽⁹⁾

- กฎหมายที่เกี่ยวข้องเรื่องการศึกษา

รัฐเห็นความจำเป็นในเรื่องดังกล่าว จึงมีการประกาศใช้ พ.ร.บ.ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 และมีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติเมื่อกระทรวงหลัก 3 กระทรวงที่รับผิดชอบ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้จัดทำรายละเอียดกฎกระทรวง 3 ฉบับ ที่มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2537 ทั้งนี้เจตนารมณ์ของ พ.ร.บ.ฉบับนี้ คือ การส่งเสริมให้คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน ด้านการสงเคราะห์ การพัฒนาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยวิธีการแพทย์ การศึกษา ทางอาชีพ และทางสังคม ตลอดจนการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคม ให้คนพิการ รวมทั้งให้สังคมมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเกื้อกูลและฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยที่คนพิการเป็นทรัพยากรส่วนหนึ่งของประเทศ แต่เนื่องจากสภาพความพิการเป็นอุปสรรคในการดำรง

⁽⁹⁾ สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย “สถาบันครอบครัว: มุมมองของนักสวัสดิการสังคม” ศศิพัฒน์ ยอดเพชร บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: จ. พรินท์, พ.ศ.2540), หน้า 68

ชีวิตในการประกอบอาชีพ และในการมีส่วนร่วมกิจกรรมของสังคม จึงสมควรสนับสนุน ส่งเสริมให้คนพิการได้มีโอกาสในด้านต่าง ๆ สามารถดำรงชีวิตประกอบอาชีพ และมีส่วนร่วม ในกิจกรรมของสังคมที่เท่าเทียมกับคนปกติทั่วไป⁽¹⁰⁾

ตาม พ.ร.บ. ดังกล่าว กำหนดให้มีบริการฟื้นฟูสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ ได้แก่ บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ ทางด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านสังคม ในที่นี้จะกล่าวถึงด้านการอาชีพ ซึ่งหมายถึงการได้รับการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพความพิการ เพื่อให้คนพิการมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาชีพใดวิชาหนึ่ง สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว สามารถทำประโยชน์ให้สังคม มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีสิทธิเสรีภาพ เช่นเดียวกับคนทั่วไป การจัดหางาน เพื่อส่งเสริมสิทธิและ โอกาสของคนพิการให้มีอาชีพมีงานทำ และการจ้างงานตามอัตราส่วนในสถานประกอบการเอกชน ตามกฎกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เรื่องการจ้างงานคนพิการโดยให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการของเอกชนรับคนพิการที่มีความสามารถเข้าทำงาน ตามลักษณะของงานในอัตราส่วนของลูกจ้างปกติ 200 คนขึ้นไป ต่อคนพิการ 1 คน เศษของทุกสองร้อยถ้าเกินหนึ่งร้อยคน ต้องรับคนพิการเพิ่มอีก 1 คน และหากไม่ประสงค์รับคนพิการเข้าทำงานตามสัดส่วนที่กำหนด ให้ส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ รวมทั้งการส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพอิสระ โดยสามารถกู้เงินทุนประกอบอาชีพได้จากเงินกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยไม่เสียดอกเบี้ย ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

(10) เพิ่งอ้าง, หน้า 83-84

- ความต้องการในการฝึกอาชีพของคนพิการ

จากสรุปรายงานการสัมมนาต่าง ๆ พบปัญหาความต้องการในด้านอาชีพคนพิการ ดังนี้

คนพิการส่วนใหญ่ยังไม่มีอาชีพและมืงานทำที่เป็นหลักและมั่นคง ถึงแม้ว่าจะมีการประกาศใช้ พ.ร.บ.การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 รวมทั้งมีการประกาศใช้ กฎกระทรวงเรื่องการจัดงาน โดยกำหนดให้สถานประกอบการที่มีคนทำงานตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป ต้องจ้างคนพิการที่มีความสามารถทำงานตามตำแหน่งต่าง ๆ ได้ 1 คนในทุก ๆ 200 คน ตามอัตราส่วน ถ้ายังไม่พร้อมที่จะรับคนพิการเข้าทำงานในปีนั้น จะต้องส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เพื่อให้คนพิการที่ประสงค์จะประกอบอาชีพอิสระสามารถกู้เงินได้จากกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ในครั้งละไม่เกินสองหมื่นบาท โดยไม่เสียดอกเบี้ย และสามารถผ่อนใช้ได้ภายใน 5 ปี ก็ตาม แต่คนพิการส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาที่จะเข้าสู่การจัดงานในสถานประกอบการได้ตามอัตราส่วนดังกล่าว หรือมีการกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพอิสระยังไม่มากเท่าที่ควร เมื่อเทียบอัตราส่วนของคนพิการที่อยู่ในวัยทำงาน ซึ่งอาจสรุปปัญหาได้ดังนี้

1. สังคมส่วนใหญ่ยังมีเจตคติทางลบต่อการจ้างงานคนพิการ มีความสับสนหรือไม่แน่ใจในความสามารถของคนพิการ
2. คนพิการส่วนใหญ่ถูกกละเลยด้านการศึกษามาเป็นเวลานานทำให้เป็นอุปสรรคปัญหาต่อการจ้างงานในสถานประกอบการ เนื่องจากตำแหน่งทุกตำแหน่ง จะต้องระบุคุณวุฒิสายสามัญ ตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงมัธยมและอุดมศึกษา ซึ่งคนพิการส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการศึกษาตามระดับต่าง ๆ จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่การจ้างงานทั้ง ๆ ที่ส่วนใหญ่มีความสามารถในด้านฝีมือ
3. สถาบันการฝึกอาชีพให้กับคนพิการยังขาดความพร้อมด้านอาคาร สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือที่ทันสมัยและสอดคล้องกับตลาดแรงงานและอุตสาหกรรมใหม่ โดยเฉพาะครูฝึกวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพและจำนวนที่พอเพียง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติงานตามกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ ดังนี้

3.1 แพทย์เวชศาสตร์ฟื้นฟู (Physicatrlist) หมายถึงแพทย์ที่ทำการประเมินสมรรถภาพทางกายพร้อมทั้งการรับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ให้พร้อมก่อนเข้ารับการฝึกอาชีพ และหลังจากการฝึกอาชีพก่อนที่จะเข้าทำงานในสถานประกอบการหรือกลับไปประกอบอาชีพด้วยตนเอง

3.2 นักกายภาพบำบัด (PHYSICAL THERAPIST) เป็นผู้บำบัดฟื้นฟูทางร่างกายตามคำสั่งของแพทย์เวชศาสตร์ฟื้นฟู เพื่อปรับสภาพร่างกายและการใช้อุปกรณ์และเครื่องช่วยความพิการทั้งก่อนเข้ารับการฝึกและหลังจากจบการฝึกก่อนเข้าทำงานและการใช้ชีวิตในสังคม

3.3 นักแนะแนวอาชีพ (Vocational guidance officer) เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูลรายละเอียด วิธีการฝึกอาชีพ การสร้างความเข้าใจและการให้คำปรึกษา แนะนำ โดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกวิชาชีพที่จะฝึก ที่เหมาะสมกับสภาพความพิการ ตลอดจนการตัดสินใจที่จะเข้าไปสู่การจ้างงานหรือการประกอบอาชีพอิสระ รวมทั้งการรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพของงานอาชีพ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว และการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขด้วยความเข้มแข็ง อดทน รู้จักการแก้ไขปัญหาเพื่อการสร้างงานให้มีประสิทธิภาพ ทั้งการทำงานในสถานประกอบการและการประกอบอาชีพอิสระ

3.4 นักสังคมสงเคราะห์ (Social worker) เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือดูแลในด้านสวัสดิการ การแก้ไขปัญหาด้านส่วนตัว ครอบครัว และสังคมโดยทำงานและประสานการทำงานร่วมกับนักวิชาชีพต่าง ๆ รวมทั้งการส่งต่อ (refer case) เพื่อให้คนพิการได้รับสวัสดิการด้วยการประสานงานยังหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดแทรกซ้อนขึ้นขึ้นทั้งก่อนฝึก ระหว่างฝึกและก่อนไปประกอบอาชีพให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

3.5 ครูฝึกอาชีพ (Vocational training officer) เป็นผู้ให้ความรู้ประสบการณ์ เสริมสร้างทักษะ สมรรถภาพและความชำนาญ ในวิชาชีพแต่ละสาขาที่ได้รับมอบหมายทำการสอน โดยประสานงานและร่วมมือกับนักวิชาชีพฝ่ายต่าง ๆ

3.6 นักจัดหางานหรือบรรจุนาน (Job exploration or job placement officer) เป็นผู้จัดหางานแนะนำแหล่งงานที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถและ โดยเฉพาะตำแหน่ง

งาน รวมทั้งสภาพความพร้อมด้านครอบครัวและกายภาพแวดล้อมของคนพิการ ตลอดจนทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหรือที่ปรึกษาในระหว่างทดลองปฏิบัติงาน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือแก้ไขปัญหาดัง ๆ และประสานงานกับหน่วยงาน นักวิชาชีพ นายจ้าง และเพื่อนร่วมงานของคนพิการ เพื่อให้การทำงานของคนพิการเป็นไปด้วยความราบรื่นด้วยประสิทธิภาพ

บุคลากรในแต่ละสาขาอาชีพดังกล่าว จะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยการประสานงานกันเป็นคณะ โดยใกล้ชิดมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการเก็บบันทึกข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อการส่งต่อและการประสานงานที่เป็นประโยชน์ต่อคนพิการ นอกจากนี้นักวิชาชีพดังกล่าว บางครั้งอาจต้องประสานงานกับครอบครัว รวมทั้งนักวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามความจำเป็นอีกด้วย

4. คนพิการที่ประกอบอาชีพอิสระ มีปัญหาด้านตลาดรับซื้อผลผลิตและขาดผู้นำอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพความพิการและการผลิตให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน

5. ปัญหาด้านกายภาพแวดล้อมของคนพิการที่จะนำคนพิการไปสู่การจ้างงาน เช่น คนพิการแม้ได้รับการจ้างงานแต่สถานประกอบการไม่มีที่พักในโรงงาน ทำให้คนพิการไม่สามารถเดินทางด้วยตนเองไปยังสถานที่ทำงาน สภาพแวดล้อมในที่ทำงานไม่เอื้ออำนวยต่อสภาพคนพิการ คนพิการทางการได้ยิน และการสื่อความหมายขาดล่ามภาษามือที่จะสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานและการสื่อสารระหว่างเพื่อนร่วมงาน

จากสภาพปัญหา ทั้งด้านการแพทย์ การศึกษา อาชีพ และสังคม จะได้รับการสนองตอบต่อการแก้ไขปัญหาก็ได้ผลและมีประสิทธิภาพเพียงไรนั้น ต้องขึ้นอยู่กับการยอมรับในเรื่องสิทธิและการให้โอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างความเข้าใจในเรื่องของความต้องการที่แท้จริง เช่นเดียวกับมนุษย์ทั่วไป คนพิการโดยส่วนใหญ่ไม่ต้องการความสงสารที่ได้รับ การตอบสนองด้วยการให้เปล่า แต่ต้องการโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้นข้อสำคัญของการกำหนดนโยบายและแผนมาตรการต่าง ๆ ต่อการแก้ปัญหาของคนพิการทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้น คนพิการควรจะต้องมีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดแนวทางตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพราะคนที่จะเข้าใจปัญหาและความ

ต้องการของคนพิการได้ดีที่สุดนั้น คือ ตัวคนพิการเอง ⁽¹¹⁾

แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอาชีพ

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปแล้วว่า ความรู้จากระบบการศึกษาในโรงเรียนอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอสำหรับการประกอบอาชีพ หรือการทำงาน การประกอบอาชีพหลายอย่างต้องการความรู้ ความชำนาญพิเศษเฉพาะเจาะจง ตามความเหมาะสมกับสภาพงาน แรงงานจำเป็นต้องได้รับการฝึกอาชีพ การฝึกเตรียมเข้าทำงาน การฝึกยกระดับฝีมือการฝึกใหม่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทำให้ระบบการฝึกอาชีพได้รับการยอมรับมากขึ้น ในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญในการวางโครงสร้างพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ⁽¹²⁾ ตัวอย่างเช่น ในแต่ละปีจะมีนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาออกจากโรงเรียน โดยมีได้ศึกษาต่ออีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งนักเรียนที่ออกโรงเรียนนี้จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยเป็นแรงงานไร้ฝีมือ เพราะมีความรู้พื้นฐานค่อนข้างต่ำและอาจเกิดปัญหาการว่างงานได้ จึงจำเป็นต้องมีการฝึกอาชีพแก่เด็กเหล่านี้ เพื่อให้เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพต่อไป ⁽¹³⁾

⁽¹¹⁾ ขนิษฐา เทวินทรภักดี “การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : ทางสู่ความสำเร็จของคนพิการ” จัดพิมพ์โดย สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม หน้า 36-38

⁽¹²⁾ พูนสิน อิงคะวัต, “การฝึกอาชีพชนบทในประเทศไทย” อ้างใน สุภิญญา จันทร์สารทูล, “ศักยภาพของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานในการตอบสนองความต้องการแรงงานของประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533. หน้า 4

⁽¹³⁾ เขาวนุช แสงยนต์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีงานทำในทัศนะของนายจ้างและผู้หางานทำ: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้จบการฝึกเตรียมเข้าทำงานจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมแรงงาน.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525. หน้า 3-4

โดยทั่วไปแล้ว การฝึกอาชีพในประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักจะดำเนินการฝึกอาชีพในรูปแบบต่าง ๆ หลายแบบ คือ การฝึกอาชีพในรูปโรงเรียนอาชีวศึกษา (VOCATIONAL SCHOOL) การฝึกอาชีพในสถาบันฝึกอาชีพ (INSTITUTIONAL TRAINING) การฝึกช่างลูกมือ (APPRENTICESHIP TRAINING) การฝึกอาชีพหลักสูตรเร่งรัด (ACCELERATED TRAINING) การฝึกในกิจการอุตสาหกรรม (IN-INDUSTRY TRAINING) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้⁽¹⁴⁾

1. การฝึกอาชีพในรูปโรงเรียนอาชีวศึกษา (VOCATIONAL SCHOOL) การอาชีวศึกษาในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในเอเชีย ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งมีประเภทโรงเรียนอาชีวศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการอาชีวศึกษาของประเทศไทย คือ มีโรงเรียนการช่าง (TRADE SCHOOL) วิทยาลัยเทคนิค (TECHNICAL COLLEGE) และวิทยาลัยฝึกหัดครู (TEACHER TRAINING COLLEGE) วิชาที่สอนคล้ายคลึงกันทุกประเทศ เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างพิมพ์ ช่างไฟฟ้า ฯลฯ ส่วนหลักสูตรของโรงเรียนอาชีวศึกษาในแต่ละ ประเทศแตกต่างกัน แต่โดยทั่วไปแล้ว มีหลักสูตรระหว่าง 2-3 ปี อย่างไรก็ตามผู้ที่เข้าศึกษาในโรงเรียนอาชีวศึกษา จะต้องเป็นผู้ผ่านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมเป็นอย่างน้อย และเมื่อสำเร็จการศึกษาในโรงเรียนอาชีวศึกษาแล้วก็อาจศึกษาต่อในวิทยาลัยเทคนิค หรือวิทยาลัยฝึกหัดครู

2. การฝึกอาชีพในรูปสถาบัน (INSTITUTIONAL TRAINING) ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักดำเนินการโดยกระทรวงแรงงานหรือกรมแรงงาน การฝึกอาชีพในรูปสถาบันนี้ให้การฝึกอาชีพขั้นมูลฐาน (BASIC TRAINING) แก่เยาวชนและผู้ใหญ่ที่ยังไม่มีงานทำ หรือที่ถูกลออกจากงาน โดยปกติมักกำหนดระยะเวลาการฝึกระหว่าง 1-2 ปี โดยฝึกสอนในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างเครื่องยนต์ ช่างโลหะ ช่างไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

3. การฝึกอาชีพหลักสูตรเร่งรัด (ACCELERATED VOCATIONAL TRAINING) สำหรับฝึกผู้ใหญ่ และบุคคลบางประเภทในวิชาชีพสาขาต่าง ๆ เช่น ช่างไฟฟ้า

⁽¹⁴⁾ อ้างในสถาบันครอบครัว มุมมองของนักสวัสดิการสังคม หน้า 264-266

ช่างเครื่องยนต์ และช่างโลหะ เป็นต้น โดยจัดหลักสูตรระยะสั้น 6 เดือน ถึง 1 ปี การฝึกอาชีพประเภทนี้ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยกระทรวงแรงงานหรือกรมแรงงาน

4. การฝึกช่างฝึกหัด (APPRENTICESHIP TRAINING) เป็นโครงการสำคัญส่วนหนึ่งในโครงการฝึกอาชีพทั้งหลาย เพื่อฝึกเยาวชนและคนงาน ซึ่งทำงานในอาชีพใดอาชีพหนึ่งอยู่แล้ว ให้ได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ในการทำงานเพิ่มเติม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการผลิตบุคคลให้เป็นผู้มีฝีมือ โดยผู้รับการฝึกจะได้รับการฝึกภาคทฤษฎี และเน้นหนักในภาคปฏิบัติ โดยฝึกสอนในวิชาชีพสาขาต่าง ๆ เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างโลหะ สำหรับระยะเวลาในการฝึกและคุณสมบัติของผู้รับการฝึกนั้น ประเทศต่าง ๆ จะกำหนดไว้แตกต่างกัน การฝึกอาชีพประเภทนี้ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยกระทรวงแรงงาน หรือกรมแรงงาน

5. การฝึกในอุตสาหกรรม (IN-INDUSTRY TRAINING) เป็นการฝึกประเภทหนึ่ง ซึ่งประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะบางประเทศในเอเชียได้ให้ความสนใจมานานแล้วแต่ส่วนใหญ่มิได้ดำเนินการในระดับชาติ หน่วยราชการ และสถานประกอบการแต่ละแห่งจัดการฝึกประเภทนี้ในหลักสูตรต่าง ๆ ตามความต้องการของตนเอง

สรุปแล้ว หน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการจัดฝึกอาชีพของประเทศต่าง ๆ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงแรงงานหรือกรมแรงงาน ซึ่งแบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 2 ฝ่าย คือ กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบในด้านอาชีวศึกษา โดยจัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษา ทั่วประเทศ ส่วนกระทรวงแรงงาน หรือกรมแรงงานรับผิดชอบในด้านการฝึกอาชีพแก่เยาวชนหรือคนงาน โดยจัดตั้งสถาบันหรือศูนย์ฝึกอาชีพ

กระบวนการและรูปแบบการฝึกอาชีพ

กระบวนการที่ทำให้ประชากรวัยแรงงาน มีความรู้ และทักษะในวิชาชีพจนสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงาน มีงานทำและมีรายได้ แบ่งได้เป็น 5 ระยะด้วยกัน คือ ⁽¹⁵⁾

ระยะที่ 1 การศึกษาทั่วไป มุ่งหมายให้บุคคลมีทักษะเบื้องต้นเกี่ยวกับการอ่าน คำนวณ ความรู้ความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์และทางสังคม โดยสร้างท่าทีและทัศนคติที่เหมาะสม

ระยะที่ 2 การศึกษาก่อนการประกอบอาชีพ มุ่งให้ความรู้เช่นเดียวกับระยะที่ 1 และให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอาชีพ ความต้องการและโอกาสในการประกอบอาชีพ เป็นการเตรียมบุคคลเพื่อรับการฝึกอาชีพหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งใน โอกาสต่อไป

ระยะที่ 3 การฝึกก่อนเข้าทำงาน คือการให้การฝึกแก่ผู้ที่พร้อมจะรับการฝึกทั้งในด้านความรู้ ทักษะสำหรับงานและอาชีพแต่ละอย่าง โดยเฉพาะและให้การฝึกในสถานประกอบการ

ระยะที่ 4 การฝึกยกระดับ หรือการฝึกซ้ำเพื่อปรับปรุงฝีมือ

ระยะที่ 5 การศึกษาและการฝึกเฉพาะอาชีพ เป็นการให้การศึกษาวิชาชีพเฉพาะอย่างที่ต้องใช้เวลานานเป็นพิเศษ

รูปแบบการฝึกอาชีพของแต่ละประเทศจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ นับแต่ความคลี่คลายด้านประวัติศาสตร์ การปกครอง ระบบการศึกษา ตลอดจนค่านิยมของนายจ้างและลูกจ้าง อย่างไรก็ตามระบบการฝึกอาชีพในแทบทุกประเทศ มักแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ คือ ⁽¹⁶⁾

⁽¹⁵⁾ กรมแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม “การพัฒนาฝีมือแรงงานในประเทศไทย” คณะกรรมการฝึกและพัฒนาฝีมือแรงงาน,2511),หน้า 1-2

⁽¹⁶⁾ สุรพล ปธานวนิช,รศ.และคณะ “การศึกษาความต้องการของตลาดแรงงานในการจัดฝึกอาชีพในจังหวัดสมุทรปราการและพื้นที่ใกล้เคียง (กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม,2539),หน้า 19,20

1. การฝึกอาชีพโดยนายจ้าง เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นก่อน และยังคงความสำคัญมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งในอนาคต ทั้งนี้เพราะนายจ้างเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการฝึกอาชีพ รูปแบบนี้อาจเกิดขึ้นในสถานประกอบการ หรือจัดโดยสมาคมการค้าต่าง ๆ

2. การฝึกอาชีพโดยสถาบันการศึกษา เป็นการรองรับความต้องการของอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนจนเป็นการสร้างระบบการฝึกที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ที่เปิดโอกาสแก่ประชากรของประเทศ รูปแบบการฝึกประเภทนี้ จะเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้วยการศึกษาของประเทศ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ

3. การฝึกอาชีพโดยสถาบันเฉพาะสำหรับประชากรกลุ่มที่ต้องออกจากการศึกษาก่อนวัยอันควร และยังขาดทักษะในการประกอบอาชีพ จำเป็นต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการฝึกหรืออบรมอาชีพให้กับบุคคลเหล่านี้ ก่อนก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงาน สถาบันเฉพาะเหล่านี้ยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะของแรงงานที่กำลังทำงานอยู่ในแทบทุกประเภทจะพบว่าเป็นหน้าที่ของกระทรวงแรงงาน

4. การฝึกอาชีพโดยลูกจ้าง ลูกจ้างรวมตัวกันจัดหลักสูตรฝึกอาชีพในกลุ่มกันเอง ผู้รับผิดชอบสำคัญในรูปแบบนี้คือสหภาพแรงงาน

ในแต่ละประเทศ มีรูปแบบต่าง ๆ ผสมผสานกัน ซึ่งจะนำเสนอของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งประเทศไทยใช้วิธีการคล้ายคลึงกัน โดยนำนักการฝึกอาชีพแล้ว สถานประกอบการจะเป็นผู้รับผิดชอบประมาณ 3 ใน 4 ส่วนที่เหลืออีก 1 ส่วน จะเป็นภาระของกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงแรงงาน หลักการสำคัญของความรับผิดชอบ คือ

- สถานประกอบการ รับผิดชอบการฝึกอบรมในงาน
- กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบการฝึกของนักเรียน นักศึกษา
- กระทรวงแรงงาน กลุ่มเป้าหมายหลักของการฝึก คือ ผู้อยู่นอกสถานศึกษา

ซึ่งอาจเป็นกรณีผู้ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา หรือกำลังทำงานอยู่ก็ได้ ซึ่งในส่วนของกระทรวงแรงงานของประเทศญี่ปุ่น มีบทบาทสำคัญ ๆ ดังนี้

1. ประเภทของการฝึก การฝึกแบ่งเป็น 3 ประเภทหลักคือ

- ฝึกเตรียมเข้าทำงาน จะฝึกอาชีพสาขาต่าง ๆ ให้ผู้สำเร็จการศึกษาและจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

- การฝึกยกระดับฝีมือ มุ่งพัฒนาฝีมือของผู้ที่ทำงานอยู่แล้วให้มีมาตรฐานสูงขึ้น

- การฝึกอบรมใหม่ กลุ่มเป้าหมายสำคัญ คือ ผู้ที่ต้องเปลี่ยนงานไปสู่สาขาอื่นที่ตนยังขาดความพร้อมด้านความรู้และทักษะ ซึ่งอาจเป็นเพราะถูกเลิกจ้างหรือเปลี่ยนงาน

2. ผู้รับผิดชอบ สถาบันที่รับผิดชอบภายใต้กระทรวงแรงงาน ได้แก่

- ศูนย์หรือวิทยาลัยฝึกอาชีพ รับผิดชอบการฝึกเตรียมเข้าทำงาน

- ศูนย์พัฒนาทักษะการทำงาน รับผิดชอบการฝึกยกระดับฝีมือและการฝึก

อบรมใหม่

- สถาบันอาชีวศึกษา เป็นศูนย์ฝึกอบรมครูฝึก

นอกจากนี้ยังมีสถาบันการฝึกของภาคเอกชนที่นายจ้างร่วมกันจัดตั้งขึ้น ตามปกติกระทรวงแรงงานจะเป็นผู้กำหนดหลักสูตร ซึ่งระบุเนื้อหา ระยะเวลา เครื่องมือและเครื่องจักร เพื่อให้สถาบันของรัฐใช้เป็นแนวทางการฝึกอาชีพ ตลอดจนเป็นแนวทางการให้อนุญาตแก่สถาบันฝึกอาชีพของเอกชนสำหรับครูฝึกในสถาบันของรัฐนั้น มีทั้งผ่านการฝึกของสถาบันอาชีวศึกษาของกระทรวงแรงงานก่อนที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัย ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานและครูฝึกจากอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านการทดสอบการเป็นครูฝึกแล้ว

นอกจากบทบาทของรัฐแล้ว ในประเทศญี่ปุ่นยังมีสถาบันฝึกอาชีพที่จัดตั้งขึ้นโดยบริษัทที่สำคัญ ๆ ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน

3. การพัฒนาหลักสูตรและอุปกรณ์การฝึก จุดเด่นประการหนึ่งของระบบการฝึกในประเทศญี่ปุ่น คือ การมีสถาบันวิจัยและพัฒนา จะทำหน้าที่ในการศึกษาข้อมูล และการจัดทำหลักสูตรฝึกมาตรฐาน นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางของตำรา สื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ให้บริการแก่สถาบันการฝึกทั่วประเทศ

บทที่ 3

การดำเนินงานด้านการฝึกและพัฒนาอาชีพคนพิการ

สถิติเกี่ยวกับคนพิการทั่วประเทศ

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เกี่ยวกับขონามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2534 โดยสำรวจกลุ่มตัวอย่างคนพิการทั่วประเทศพบว่า มีคนพิการ จำนวน 1,057,000 คน แบ่งเป็นประเภทคือ

1. พิการทางการมองเห็น 148,500 คน	คิดเป็นร้อยละ 13.48
2. พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย 117,200 คน	คิดเป็นร้อยละ 19.79
3. พิการทางการกายหรือการเคลื่อนไหว 470,900 คน	คิดเป็นร้อยละ 42.73
4. พิการทางจิตใจ หรือพฤติกรรม 50,700 คน	คิดเป็นร้อยละ 4.6
5. พิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ 106,000 คน	คิดเป็นร้อยละ 9.62
6. อื่น ๆ 108,000 คน	คิดเป็นร้อยละ 9.86 ⁽¹⁷⁾

สามารถแบ่งเป็นภาคได้ดังนี้

- กรุงเทพมหานคร	83,200 คน	คิดเป็นร้อยละ 8
- ภาคกลาง	206,300 คน	คิดเป็นร้อยละ 19
- ภาคเหนือ	248,100 คน	คิดเป็นร้อยละ 24
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	408,500 คน	คิดเป็นร้อยละ 39
- ภาคใต้	110,900 คน	คิดเป็นร้อยละ 10

จากสถิติดังกล่าวข้างต้นพบว่า มีคนพิการอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวนสูงสุดเมื่อเทียบกับคนพิการทั้งประเทศ จึงเป็นภาคที่ควรได้มีการเอาใจใส่ดูแลด้านคนพิการมากขึ้น

⁽¹⁷⁾ สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข ร่วมกับศูนย์ศิริรินทร์ เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์และสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, "รายงานการศึกษาวิจัยระบบบริการทางการแพทย์ เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ" ร.ศ.2539,(อัดสำเนา)

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม มีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบโดยตรง เกี่ยวกับการพัฒนาและฝึกอบรมคนพิการ ได้แก่กรมประชาสงเคราะห์ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมการจัดหางาน และสำนักงานประกันสังคม (ซึ่งรับผิดชอบฝึกอบรมคนงานที่ประสบอุบัติเหตุจากการทำงานจนทำให้พิการ) ในการศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาที่กรมประชาสงเคราะห์ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และกรมการจัดหางาน ซึ่งจะมีหน่วยงานสังกัดตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด/สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค และสำนักงานจัดหางานจังหวัด

ซึ่งจะกล่าวถึงผลการปฏิบัติงานด้านการฝึกอบรมทั้งในภาพรวมระดับกรม และในระดับจังหวัดของจังหวัดศรีสะเกษ ดังนี้

กรมประชาสงเคราะห์

กรมประชาสงเคราะห์จัดฝึกอบรมอาชีพสาขาต่าง ๆ ภายใต้ พ.ร.บ.การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 ให้แก่คนพิการในวัยทำงาน อายุระหว่าง 17-40 ปี เพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานคนพิการที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยมีศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการอยู่ในทุกภูมิภาค จำนวน 7 แห่ง ฝึกอบรม จำนวน 13 สาขา เช่น ช่างตัดเสื้อผ้า-สตรี ช่างซ่อมวิทยุ-โทรทัศน์ ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมเครื่องยนต์และมอเตอร์ไซด์ ช่างตัดผมชาย ช่างเสริมสวย ช่างเย็บหนัง ช่างถม ช่างศิลป์หัตถกรรม พนักงานพิมพ์ดีด-คอมพิวเตอร์ ช่างเชื่อมโลหะ และทำกรอบรูปวิทยาศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความพิการ พื้นฐานความรู้ และตลาดแรงงาน รวมทั้งความเหมาะสมในภูมิภาค และศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ จำนวน 1 แห่ง ดำเนินงานในลักษณะโรงงานในอารักขา โดยรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าเครื่องแบบของหน่วยงานราชการและภาคเอกชน ในปีงบประมาณ 2539 มีผู้รับการฝึกอบรมและพนักงานพิการ จำนวน 835 คน ในปีงบประมาณ 2540 จำนวน 828 คน ดังนี้

(1) ศูนย์ฟื้นฟูคนพิการพระประแดง

จ.สมุทรปราการ 107 คน

(2) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ขอนแก่น

จ.ขอนแก่น 152 คน

- (3) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาด่วน
จ.เชียงใหม่ 71 คน
- (4) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการบ้านทองพูนเผ่าพนัส
จ.อุบลราชธานี 93 คน
- (5) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการภาคใต้
จ.นครศรีธรรมราช 80 คน
- (6) สถานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
จ.อุบลราชธานี 120 คน
- (7) ศูนย์บริการสวัสดิการสังคมเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ
จ.ลพบุรี 134 คน
- (8) ศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ จังหวัดนนทบุรี 71 คน

นอกจากบริการฝึกอบรมวิชาชีพแก่คนพิการในศูนย์ฯ แล้ว ได้ให้การสนับสนุนแก่คนพิการที่กำลังฝึกอาชีพให้ได้รับการศึกษาสายสามัญ โดยประสานกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนเปิดสอนการศึกษาผู้ใหญ่ในระดับประถมและมัธยมศึกษา ซึ่งปัจจุบันมีคนพิการเข้าเรียนทั้งสิ้นจำนวน 348 คน ดังนั้น คนพิการที่สำเร็จการฝึกอบรมอาชีพจากศูนย์ฯ จะได้รับวุฒิบัตรทั้งสายอาชีพและการศึกษาสายสามัญควบคู่ไปด้วย ตามระดับความสามารถของแต่ละคน รวมทั้งการส่งเสริมให้คนพิการได้เข้ารับการฝึกอาชีพในสถานศึกษาวิชาชีพของหน่วยงานภาครัฐ ร่วมกับคนปกติ ได้แก่ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน สถานศึกษาของกรมอาชีวศึกษา และหน่วยงานภาคเอกชนที่ให้บริการ เป็นต้น ตลอดจนแนะแนวทางอาชีพให้แก่คนพิการอีกเป็นจำนวนมาก ⁽¹⁸⁾

⁽¹⁸⁾ กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม “การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” ไม่ปรากฏปีพิมพ์ หน้า 7-8 (อัครสำเนาะ)

กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

มีนโยบายการฝึกอาชีพคนพิการร่วมกับคนปกติ โดยประสานแผนการฝึกอาชีพไปยังกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่ไปยังประชาสัมพันธ์จังหวัด นอกจากนี้ประชาสัมพันธ์จังหวัด จะประสานงานกับสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค หรือ ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านวิทยากรไปฝึกอบรมที่ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ หรือกรมประชาสัมพันธ์ ส่งคนพิการไปเพิ่มทักษะที่ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานกลาง สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคหรือศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด

เป้าหมายการฝึกอาชีพคนพิการร่วมกับผู้ฝึกปกติ ปีงบประมาณ 2540

ในปี 2540 กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ได้วางเป้าหมายในการพัฒนาฝีมือแรงงานคนพิการให้มีความรู้หรือได้รับการพัฒนาทักษะในการทำงานทางวิชาชีพพร้อมที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยให้ดำเนินการฝึกอาชีพสาขาช่างอุตสาหกรรมพาณิชยกรรมและบริการ ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาคนพิการ จำนวนทั้งสิ้น 1,187 คน โดยแยกตามหลักสูตรต่าง ๆ ดังนี้

ฝึกเตรียมเข้าทำงาน รวม 220 คน โดยฝึกในสาขาช่างต่าง ๆ ดังนี้		
สาขาช่างยนต์	จำนวน	20 คน
สาขาช่างก่อสร้าง	จำนวน	93 คน
สาขาช่างไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	จำนวน	105 คน
สาขาช่างเขียนแบบ	จำนวน	2 คน
ฝึกยกระดับฝีมือแรงงาน รวม 370 คน โดยแบ่งตามสาขาช่าง ดังนี้		
ฝึกอาชีพสาขาช่างยนต์	จำนวน	20 คน
ช่างก่อสร้าง	จำนวน	20 คน
ช่างกลโรงงาน	จำนวน	20 คน
ช่างเชื่อมและโลหะแผ่น	จำนวน	20 คน
ช่างไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	จำนวน	290 คน

ฝึกอาชีพในชนบท เป้าหมายในการฝึกคนพิการทั้งสิ้น 290 คน โดยฝึกอาชีพในสาขาช่างต่าง ๆ ดังนี้

ช่างยนต์	จำนวน	45	คน
ช่างก่อสร้าง	จำนวน	60	คน
ช่างเชื่อมและโลหะแผ่น	จำนวน	30	คน
ช่างไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	จำนวน	155	คน

ส่งเสริมการฝึกและฝึกพิเศษ โดยมีเป้าหมายในการฝึกคนพิการ รวม 307 คน รายละเอียดดังนี้

พัฒนาความพร้อมเพื่อการทำงาน	จำนวน	37	คน
หลักสูตรฝึกการประกอบการ	จำนวน	95	คน
หลักสูตรงานฝึกพิเศษ	จำนวน	25	คน
หลักสูตรการประกอบธุรกิจ	จำนวน	25	คน
หลักสูตรอื่น ๆ	จำนวน	125	คน

การประสานงานในการฝึกอาชีพคนพิการ

1. ประสานงานกับกรมประชาสงเคราะห์ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับคนพิการและให้ข้อมูลกรมประชาสงเคราะห์ในเรื่องประกาศรับสมัครคนพิการเข้ารับการฝึกเพื่อให้ประชาสงเคราะห์จังหวัดทราบ ตลอดจนประสานงานขอความร่วมมือในการสนับสนุนเงินสงเคราะห์ครอบครัวให้แก่คนพิการเพื่อเป็นค่าอาหารกลางวันและค่าใช้จ่ายบางส่วน
2. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ เช่น สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยฯ สมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย ฯลฯ ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารให้ถึงตัวผู้พิการโดยตรง
3. ประสานงานกับกรมการจัดหางาน โดยให้คนพิการที่จบการฝึกอาชีพได้มีงานทำ

กรมการจัดหางาน

เมื่อคนพิการได้รับการฝึกและพัฒนาอาชีพจากกรมประชาสงเคราะห์ หรือกรมพัฒนาฝีมือแรงงานแล้ว หน่วยงานที่สำคัญอีกหน่วยคือกรมการจัดหางาน จะเป็นหน่วยให้บริการจัดหางานแก่คนพิการ โดยสำนักจัดหางานเขตพื้นที่ 9 พื้นที่และสำนักงานจัดหางานทุกจังหวัด

นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการประสานการปฏิบัติงานกับกรมประชาสงเคราะห์ ในเรื่อง

1. การส่งตัวคนพิการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพก่อนเข้าทำงาน ตลอดจนการจดทะเบียนคนพิการ
2. รวบรวมความต้องการแรงงานของคนพิการ ซึ่งนายจ้างส่งไปยังกรมประชาสงเคราะห์ เพื่อประชาสัมพันธ์ความต้องการดังกล่าวไปยังคนพิการ และสถาบันเอกชนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ
3. จัดหาตำแหน่งงานว่างจากสถานประกอบการต่าง ๆ และรวบรวมเพื่อจัดทำประกาศตำแหน่งงานและเผยแพร่แก่คนพิการ ตลอดจนสามารถใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ตลาดแรงงานของคนพิการ
4. รวบรวมข้อมูลคนพิการ ซึ่งประสงค์จะทำงานเพื่อเผยแพร่แก่นายจ้าง และดำเนินการจัดหางานให้

ปัจจุบันประเทศไทยมีคนพิการประมาณ 1.1 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้อยู่ในวัยทำงาน 685,000 คน ถ้าหักคนพิการที่ไม่สามารถทำงานได้และไม่ต้องการทำงานจะเหลือคนพิการเข้าสู่ตลาดแรงงาน ประมาณ 274,000 คน ซึ่งเป็นภารกิจของกรมการจัดหางาน ในการจัดหางานให้คนพิการเหล่านี้⁽¹⁹⁾

⁽¹⁹⁾ เอกสารเผยแพร่กรมการจัดหางาน (อัดสำเนา)

ผลการปฏิบัติงานให้บริการจัดหางานแก่คนพิการ

ปี	ตำแหน่งงาน				ผู้สมัคร			บรรจุ		
	รวม	ชาย	หญิง	ไม่ระบุ	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
2538	4734	728	1493	2513	492	351	141	250	172	78
2539	5660	647	1764	3249	657	428	229	457	282	175
2540	3216	554	739	1923	351	233	118	146	96	50

หมายเหตุ ปี 2540 ข้อมูลเดือนมีนาคม 2540

ความต้องการแรงงานคนพิการ

- ตำแหน่งงาน ที่นายจ้างแจ้งความประสงค์ให้คนพิการเข้าทำงานส่วนใหญ่ คือ โปรแกรมเมอร์ พนักงานคีย์ข้อมูล พนักงานรับโทรศัพท์ พนักงานธุรการ ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมบำรุง เป็นต้น

- ประเภทกิจการที่แจ้งตำแหน่งงานว่างมากที่สุด คือ อุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป โรงแรม เป็นต้น

ดังนั้นในการจัดฝึกอาชีพคนพิการจึงควรที่จะคำนึงถึงความต้องการแรงงาน และตำแหน่งงานว่างเพื่อประกอบการจัดฝึกอาชีพให้คนพิการด้วย

คนพิการที่ไม่ได้รับการฝึกอาชีพตามที่งานบางประเภทต้องการ ก็จำเป็นต้องจัดให้มีการฝึกอาชีพขึ้นมา โดยถือว่าเป็นโครงการเพื่อสร้างโอกาสการได้งานทำในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่จะเป็นตัวเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างคนพิการหางานทำและนายจ้าง ระหว่างคนพิการหางานทำและสถาบันจัดฝึกอาชีพ ในกรณีนี้เจ้าหน้าที่ฯ อาจะขอให้องค์กรจัดฝึกอาชีพนำเอาการทดลองงานเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการด้วย⁽²⁰⁾

⁽²⁰⁾ จงจิตติ โสภณคณาภรณ์ ผศ.ดร. "การจัดหางานให้คนพิการ" (แปล) (ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ไม่ปรากฏปีพิมพ์), หน้า 29

บทที่ 4

การช่วยเหลือคนพิการใน จังหวัดศรีสะเกษ

การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กรมประชาสงเคราะห์

ผลจากการประชุมร่วมของคณะทำงานฯ ศึกษาข้อมูลด้านคนพิการจังหวัดศรีสะเกษ กรมประชาสงเคราะห์ ได้กำหนดนโยบายเร่งด่วน

1. เร่งรัดการจดทะเบียนคนพิการ รวมทั้งจำแนกข้อมูลให้แล้วเสร็จในปี 2540 เพื่อบริหารข้อมูลที่ได้รับอย่างเป็นระบบเป็นประโยชน์ในการจัดทำระบบข้อมูลการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยการจ้างเอกชนเป็นผู้จัดทำข้อมูล รวมทั้งการดำเนินการในเชิงรุก ด้วยการออกไปขึ้นงตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ, จัดหน่วยเคลื่อนที่รับบริการจดทะเบียนคนพิการ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ชี้แจงประโยชน์ที่ได้จากการจดทะเบียน โดยให้แพทย์ของโรงพยาบาลประจำอำเภอสามารถรับรองความพิการได้

2. สำหรับคนพิการที่จังหวัดศรีสะเกษ ทางประชาสงเคราะห์จังหวัดไปประสานกับกระทรวงสาธารณสุข จัดส่งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานทั้งสองไปประจำที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ เพื่อให้บริการด้านการจดทะเบียน รวมทั้งมีหนังสือแจ้งคนพิการที่ยังไม่ได้รับการจดทะเบียนเร่งดำเนินการต่อไป และมีการประชาสัมพันธ์ ถึงประโยชน์ที่มีคนพิการจะได้รับ ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 ได้เริ่มจดทะเบียนคนพิการตั้งแต่ 1 พ.ย.37 ถึง 16 มิ.ย.40 จดทะเบียนคนพิการได้ทั้งหมด 6,654 คน ได้แยกสงเคราะห์ตามความเหมาะสมเป็นกรณีต่าง ๆ รวม 1,522 คน ⁽²¹⁾

⁽²¹⁾ สัมภาษณ์ว่าที่ ร.ต.เกรียงศักดิ์ คุณวิเศษ ประชาสงเคราะห์จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2540

กรมการจัดหางาน

กรมการจัดหางาน มีการส่งเสริมให้คนพิการได้มีงานทำตรงตามความรู้ ความสามารถ ความต้องการและสภาพที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและการฝึกอาชีพ

กระทรวงศึกษาธิการ

กองการศึกษาพิเศษมีโครงการจัดตั้งโรงเรียนด้านการศึกษาพิเศษให้ครบทุกจังหวัด โดยจะดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้คนพิการในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นกรณีเร่งด่วน หากจำนวนคนพิการมีจำนวนไม่พอจัดตั้งเป็นโรงเรียน ก็จะส่งไปเรียนที่จังหวัดใกล้เคียง เช่น ที่จังหวัดอุบลราชธานี สุรินทร์ และบุรีรัมย์

นอกจากนี้ ผู้แทนสมาคมคนหูหนวก ขาดแคลนบุคลากรที่ใช้ภาษามือ และผู้แทนสมาคมคนตาบอด ขาดแคลนบุคลากรสอนภาษาเบรล ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายสนองความต้องการ โดยได้เปิดหลักสูตรการสอนวิชาเฉพาะคนพิการในสถาบันราชภัฏ สวนดุสิต และสวนสุนันทา ซึ่งจะขยายหลักสูตรไปสู่สถาบันราชภัฏในภูมิภาค เช่น ที่จังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น ในปี 2541 นี้ นอกจากนี้ยังได้ขอทำความตกลงกับกระทรวงการคลัง กำหนดเงินเพิ่มพิเศษ-รายเดือน แก่อาจารย์ผู้สอนคนพิการ อีกเดือนละ 2,000 บาท เป็นการจูงใจให้นักศึกษาสนใจในอาชีพนี้ยิ่งขึ้น

ข้อมูลคนพิการในจังหวัดศรีสะเกษ

จากการสำรวจข้อมูลตามโครงการครอบครัวผาสุก จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าในหมวดของครัวเรือนมีองค์ประกอบสมบูรณ์ ในคุณลักษณะครอบครัวไม่มีสมาชิกที่พิการทางกาย ทางจิต และหรือทางสติปัญญา เช่น หูหนวก เป็นใบ้ ตาบอด แขนขาด้วน หรือพิการซ้ำซ้อน หลายอย่าง เมื่อเทียบเป้าหมายพบว่าไม่เข้าลักษณะครอบครัวผาสุก

คนพิการจังหวัดศรีสะเกษ ได้รับการจดทะเบียนคนพิการแล้ว ณ วันที่ 16 มิถุนายน 2540 มีจำนวนรวม 6,654 คน แยกเป็น

- พิการทางการมองเห็น	1,157 คน คิดเป็นร้อยละ	17.39
- พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย	877 คน คิดเป็นร้อยละ	13.93
- พิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว	3,073 คน คิดเป็นร้อยละ	46.48

- พิจารทางจิตใจ-พฤติกรรม	140 คน	คิดเป็นร้อยละ	2.10
- พิจารสติปัญญา-การเรียนรู้	727 คน	คิดเป็นร้อยละ	10.93
- พิจารมากกว่า 1 ประเภท	630 คน	คิดเป็นร้อยละ	9.47

รวม 6,654 คน

จากตัวเลขดังกล่าว จะเห็นได้ว่าคนพิจารณาทางอารมณ์เห็น ทางการได้ยินหรือ สื่อความหมาย และคนพิจารณาทางกายหรือการเคลื่อนไหว มีรวมทั้งสิ้น 5,107 คน คิดเป็นร้อยละ 76.75 ของคนพิจารณาในจังหวัดศรีสะเกษ จึงน่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่สมควรได้รับการ พัฒนาในด้านการอาชีพ

หากแยกตามระดับอายุ การศึกษา อาชีพ สถานภาพ ความต้องการ และความ สามารถฝึกอาชีพ ได้ดังนี้

1. ระดับอายุ

1.1 ระดับอายุแรกเกิด-15 ปี	จำนวน	1,456	คน
1.2 อายุ 15-60 ปี (วัยแรงงาน)	"	4,296	คน ร้อยละ 64.56
1.3 เกิน 60 ปี (วัยชรา)	"	884	คน

2. ระดับการศึกษา

2.1 ไม่ได้เรียนหนังสือ	จำนวน	4,203	คน
2.2 จบประถมศึกษา	"	2,216	คน
2.3 จบมัธยมหรือสูงกว่า	"	235	คน

3. อาชีพ

3.1 ไม่มีงานทำ	จำนวน	3,592	คน
3.2 ทำการเกษตร	"	1,803	คน
3.3 รับจ้าง	"	1,118	คน
3.4 ค้าขายส่วนตัวและอื่น ๆ	"	141	คน

4. สถานภาพ

4.1 โสด	จำนวน	2,462	คน
4.2 เป็นหัวหน้าครอบครัว	"	1,785	คน

5. ความต้องการ

5.1 รักษาพยาบาล	จำนวน	2,106	คน
5.2 พื้นฟูและอุปกรณ์	"	1,006	คน
5.3 ฝึกอาชีพ	"	629	คน
5.4 เงินทุน	"	572	คน
5.5 เงินสงเคราะห์	"	1,505	คน
5.6 จัดหาอาชีพ	"	509	คน

6. ความสามารถในการฝึกอาชีพ

6.1 ฝึกได้	จำนวน	682	คน
6.2 ฝึกไม่ได้	"	5,972	คน

จากการจำแนกข้อมูลคนพิการ พบว่ามีคนพิการที่อยู่ในวัยแรงงาน จำนวน 4,296 คน คิดเป็นร้อยละ 64.56 ของคนพิการในจังหวัดศรีสะเกษ (ที่ได้มาจดทะเบียนคนพิการ) แต่จากการสอบถามคนพิการ พบว่ามีคนพิการ จำนวน 682 คน คิดเป็นร้อยละ 15.87 ของคนวัยแรงงานที่สามารถประกอบอาชีพได้ ทั้งนี้อาจจะเป็นข้อสันนิษฐานประการหนึ่งได้ว่า คนพิการยังขาดความมั่นใจในเรื่องการอาชีพ เช่น ไม่แน่ใจว่าตนจะสามารถทำได้ หรือ เห็นว่าตนยังอยู่กับครอบครัวได้เป็นปกติสุขดีโดยมิต้องไปประกอบอาชีพใด นอกจากนี้ยังมีคนพิการที่ไม่มีงานทำ จำนวน 3,592 คน คิดเป็นร้อยละ 53.98 ของคนพิการทั้งหมด จึงน่าจะเป็นกลุ่มสำคัญในการฝึกและพัฒนาอาชีพ

ผลการดำเนินการช่วยเหลือ

ผลการดำเนินงานให้บริการช่วยเหลือคนพิการที่ได้จดทะเบียนไปแล้ว รวม 6,548 คน นับตั้งแต่เริ่มปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 เมื่อกฎกระทรวงประกาศใช้แล้ว เมื่อวันที่ 1 พ.ย.37 ถึง 16 มิ.ย.40 คิดเป็นจำนวน 1,522 คน แยกได้ดังนี้

๑
๒.๐๙.๖

เลขเรียกหนังสือ.....	๑ ๓๙ ก ๕๗๔๐
เลขทะเบียน.....	๕๖๔๕
๓.....	๑๐ มิ.ย. ๒๕๔๕

- ส่งไปรับการตรวจรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลต่าง ๆ	105 คน	
- ส่งไปรับกายอุปกรณ์ (แขน ขาเทียม ไม้ค้ำยัน) ที่ รพ.ศก	20 คน	
- มอบรถโยก	41 คน	
- มอบรถเข็นนั่ง	5 คน	
รวม	171 คน	คิดเป็นร้อยละ 11.24
- ส่งไปรับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐ	4 คน	
- สงเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการศึกษาของเด็กพิการ	7 คน	
- สงเคราะห์อุปกรณ์การศึกษา	11 คน	
รวม	22 คน	คิดเป็นร้อยละ 1.45
- ส่งไปรับการฝึกอาชีพที่ศูนย์ฝึกอาชีพ 6 แห่งของกรมฯ	37 คน	
- ให้อุปกรณ์เงินทุนประกอบอาชีพ รายละ 20,000 บาท	157 คน	
รวม	194 คน	คิดเป็นร้อยละ 12.75
- ให้เงินสงเคราะห์ครอบครัวคนพิการ	96 คน	
- ให้เงินเบี้ยยังชีพคนพิการ เดือนละ 500 บาท ต่อราย	350 คน	
- อื่น ๆ ได้แก่		
- รับคำร้องขอกู้ยืมเงินกองทุน ฯ คนพิการ	233 คน	
รวม .	679 คน	คิดเป็นร้อยละ 44.60
- ให้คำปรึกษาแนะนำ	456 คน	คิดเป็นร้อยละ 29.96

จากตัวเลขดังกล่าวพบว่า การให้ความช่วยเหลือคนพิการ ในจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่ร้อยละ 44.60 เป็นการให้ความช่วยเหลือในรูปของเงิน ได้แก่ เงินสงเคราะห์ครอบครัว เงินเบี้ยยังชีพคนพิการ รองลงมาร้อยละ 29.96 เป็นการช่วยเหลือในเรื่องให้คำปรึกษาแนะนำ อีกร้อยละ 12.75 เป็นการช่วยเหลือในด้านการอาชีพ ได้แก่ การให้อุปกรณ์เงินทุนประกอบอาชีพ รายละ 20,000 บาท และส่งไปรับการฝึกอาชีพที่ศูนย์ฝึกอาชีพ 6 แห่งของกรมประชาสงเคราะห์ และอีกร้อยละ 11.24 เป็นการช่วยเหลือในเรื่อง กายอุปกรณ์ รถโยก รถเข็นหรือส่งไปรับการตรวจรักษาพยาบาล ความช่วยเหลือที่ให้เป็นลำดับน้อยที่สุด ร้อยละ 1.45 คือในเรื่อง

การศึกษา ได้แก่ ส่งไปปรับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐ มอบค่าใช้จ่ายในการศึกษา หรือ อุปกรณ์การศึกษา

การช่วยเหลือด้านการอาชีพ ยังอยู่ในระดับกลางของบริการอื่น ๆ ที่ให้ จึงน่าจะมุ่งเน้นสนับสนุนคนพิการในด้านการอาชีพให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหากดูเฉพาะเรื่องการฝึกอาชีพมีคนพิการได้ส่งเข้าฝึกอาชีพ เพียงร้อยละ 2.5 ของคนพิการที่ได้ช่วยเหลือ

เนื่องจากในจังหวัดศรีสะเกษ ไม่มีหน่วยงานของรัฐในเรื่องการฝึกอาชีพคนพิการ จำเป็นจะต้องส่งไปฝึกยังสถานฝึกอาชีพในจังหวัดใกล้เคียง ในทางปฏิบัติได้ส่งไปที่จังหวัดอุบลราชธานี รวม 50 คน ดังนี้

1. สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดอุบลราชธานี
 - หลักสูตรช่างกรอบรูปวิทยาศาสตร์ จำนวน 10 คน
2. ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดอุบลราชธานี
 - หลักสูตรนวดแผนโบราณ จำนวน 3 คน
 - หลักสูตรช่างเหล็กตัดมุ้งลวด จำนวน 25 คน
 - หลักสูตรช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ จำนวน 7 คน

เมื่อเทียบกับจำนวนคนพิการที่สามารถฝึกอาชีพได้ มีจำนวน 682 คน และได้ส่งไปฝึกอาชีพ 50 คน คิดเป็นร้อยละ 7.33 ซึ่งอาจมีสาเหตุหลายประการ เช่น คนพิการไม่มั่นใจว่าจะสามารถไปฝึกอาชีพได้ หรือครอบครัวไม่เห็นความสำคัญของการฝึกอาชีพ ยังสามารถให้ความอุปการะกันได้ หรือคนพิการจำเป็นต้องมีผู้ดูแล จึงไม่สะดวกที่จะออกไปปรับการฝึกอาชีพในต่างถิ่น

ปัญหาอุปสรรค

การดำเนินงานด้านการฝึกอาชีพคนพิการ ปัจจุบันผู้ปฏิบัติงาน ยังมีความเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง โดยเฉพาะซึ่งแท้จริงแล้ว การทำงานจะต้องร่วมมือกันหลาย ๆ หน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงสาธารณสุข (สาธารณสุขจังหวัด) กระทรวงศึกษาธิการ (กองการศึกษาพิเศษ) และกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (กรมประชาสงเคราะห์ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และกรมการจัดหางาน)

นอกจากปัญหาในระดับนโยบายดังกล่าวข้างต้น ยังพบว่ามีปัญหาในทางปฏิบัติ ในระดับผู้รับบริการคือคนพิการ และในระดับผู้ปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตรการฝึก อาชีพหรือนุเคราะห์ด้านการฝึกอาชีพ การจัดให้มีอาชีพหลักการฝึก รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จากการปฏิบัติงานฝึกอาชีพของเจ้าหน้าที่ 3 หน่วยงานดังกล่าว พบปัญหาในทางปฏิบัติดังนี้

ตัวผู้รับบริการคือคนพิการบางคนยังไม่ได้รับการปรับสภาพความพิการ ทำให้เป็นอุปสรรคในการฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย ทำให้ต้องใช้เวลาในการฝึกมากขึ้น เมื่อมีการประกาศรับเข้าฝึกอาชีพก็มักจะมีผู้สนใจน้อยกว่าที่ตั้งเป้าหมาย ทั้งนี้เนื่องจากคนพิการสนใจเรื่องการกู้เงินทุนประกอบอาชีพ มากกว่าการจะไปรับการฝึกอาชีพ ดังปรากฏตัวเลขการช่วยเหลือของจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า มีผู้รับการฝึกอาชีพ เพียงจำนวน 37 คน ในขณะที่มีคนพิการขอกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ จำนวน 157 คน นอกจากนี้คนพิการยังขาดความพร้อมที่จะเข้าสู่ระบบแรงงาน ขาดการปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงาน ทำให้ไม่สามารถทำงานต่อไปได้ หรือคนพิการต้องการฝึกอาชีพอิสระส่วนตัว มากกว่าการฝึกที่ต้องทำงานในสถานประกอบการ

หลักสูตรการฝึกอาชีพ

ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรของกรมประชาสงเคราะห์ บางหลักสูตร เช่น หลักสูตรเสริมสวย,ตัดผม ซึ่งใช้ระยะเวลาในการฝึกนานถึง 1 ปี ซึ่งน่าจะปรับระยะเวลาให้สั้นลงได้ หรือบางหลักสูตรไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงานปัจจุบัน หรือตลาดแรงงานในท้องถิ่น เช่น ซ่อมโทรทัศน์ขาวดำ หรือวิทยุ เอ.เอ็ม.

บุคลากรด้านฝึกอาชีพ

ขาดแคลนบุคลากรด้านฝึกอาชีพ เช่น วิทยากร รวมทั้งเงินค่าตอบแทนวิทยากร นอกจากนี้วิทยากรด้านฝึกอาชีพยังไม่ได้รับการพัฒนา เช่น มีความสามารถในด้านการอาชีพ แต่ไม่มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น

การจัดให้มีอาชีพหลังฝึก บางครั้งพบว่า การเลือกตำแหน่งงานให้ตรงกับลักษณะความพิการได้ยากมาก เช่น จัดส่งคนพิการทางกายคือขาด้วน ให้ไปทำงานถักไหมพรม โดยคิดว่าใช้มือทำแต่ลักษณะงานแท้จริงคือต้องไปยืนคุมเครื่องจักรถักไหมพรม ดังนั้นจึงต้องดูรายละเอียดของลักษณะงานให้ชัดเจนด้วย บางครั้งคนพิการมีระดับการศึกษาต่ำกว่าที่นายจ้างต้องการ

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง พ.ร.บ.ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 ยังไม่มีบทลงโทษนายจ้างที่ไม่รับคนพิการเข้าทำงานที่กำหนดไว้ตามกฎหมายกระทรวงจึงอาจไม่ได้รับความร่วมมือจากนายจ้างอย่างเต็มที่

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการฝึกและพัฒนาอาชีพคนพิการของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม จากการศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคในการฝึกอาชีพคนพิการ เพื่อเสนอแนะแนวทางการฝึกและพัฒนาอาชีพ โดยมีขอบเขตการศึกษาเฉพาะคนพิการทางการมองเห็น ทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย และพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว ของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ได้แก่ กรมประชาสงเคราะห์ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และกรมการจัดหางาน โดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า การฝึกและพัฒนาอาชีพคนพิการจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย จำเป็นที่จะต้องมีการร่วมมืออย่างจริงจังจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับต่างกระทรวง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการและ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม นับตั้งแต่การบำบัดฟื้นฟูให้การรักษาพยาบาล ให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้คนพิการเข้าสู่ระบบการพัฒนาและฝึกอาชีพได้ หรือการจดทะเบียนแก่คนพิการได้ครบถ้วน จะทำให้คนพิการเข้าสู่ระบบสามารถรับบริการต่างๆ จากหน่วยงานของรัฐได้อย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นด้านการสงเคราะห์ บำบัด ฟื้นฟู หรือพัฒนา นอกจากนี้ในส่วนของตัวคนพิการเอง ก็จะต้องมีความพร้อมในเรื่องพื้นฐาน เพื่อจะสามารถเข้าสู่ระบบการฝึกอาชีพได้ตามสมควร ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ทักษะคิดต่อการฝึกอาชีพ การปรับสภาพความพิการ การเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองว่าสามารถฝึกได้พัฒนาได้ รวมทั้งครอบครัวคนพิการ ก็จะต้องเห็นความสำคัญในการที่จะส่งคนพิการเข้ารับการฝึกอาชีพด้วย

จากการทำงานที่ผ่านมา พบว่าการฝึกและพัฒนาอาชีพคนพิการ มีปัญหาอุปสรรคหลายประการไม่ว่า เนื่องจากตัวคนพิการเองหรือ เนื่องจากระบบแวดล้อม นับตั้งแต่สถาบันที่เกี่ยวข้องในด้านการฝึกอาชีพ บุคลากรหรือทรัพยากรต่าง ๆ เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาและฝึกอาชีพคนพิการดังนี้

ด้านหลักสูตรการฝึกอาชีพ

หลักสูตรการฝึกอาชีพ ถือว่าเป็นตัวชี้ที่สำคัญที่จะทำให้การฝึกและพัฒนาอาชีพคนพิการไปสู่จุดมุ่งหมายให้คนพิการมีงานทำ จึงควรเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน จากผลการศึกษาความต้องการแรงงานฝีมือในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (2540-2544) โดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) พบว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความต้องการแรงงานกรรมกรหรือคนงานทั่วไปมากที่สุด คือ ร้อยละ 42.44 จำแนกเป็นกรรมกรทั่วไปมากที่สุด นอกนั้นเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัย พนักงานทำความสะอาด ฝ่ายการผลิต คนสวน พนักงานเสิร์ฟ และแม่บ้าน รองลงมาเป็นความต้องการช่างกึ่งฝีมือ คือ ช่างรับเหมาก่อสร้าง ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า ช่างอุตสาหกรรมโรงงาน ช่างโลหะ ช่างซ่อมบำรุงรถยนต์ ช่างไม้ก่อสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับกรมการจัดหางาน เรื่องประเภทกิจการที่แจ้งตำแหน่งงานว่างมากที่สุด คือ อุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป โรงแรม โดยกำหนดวุฒิการศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงปริญญาตรี

ดังนั้นจึงเห็นว่าการจัดหลักสูตรการฝึกอาชีพคนพิการให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานและความต้องการของนายจ้างในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (2540-2544) และสอดคล้องกับขีดความสามารถคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย และคนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว ควรเป็นหลักสูตรเกี่ยวกับ พนักงานทำความสะอาด คนสวน ช่างไม้ก่อสร้าง ช่างอุตสาหกรรมโรงงาน ช่างซ่อมบำรุงรถยนต์ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า ซึ่งจากการสัมภาษณ์คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายที่จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้ล่ามภาษามือพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 95 มีความต้องการฝึกอาชีพช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ ดังนั้นจึงเป็นหลักสูตรที่นอกจากจะสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานแล้ว ยังสอดคล้องกับความต้องการของคนพิการอีกด้วย และหากคนพิการมีทุนในการประกอบอาชีพ ก็จะสามารถ

ประกอบอาชีพอิสระอยู่ในท้องถิ่นของตนเองได้ต่อไป สำหรับคนพิการทางการมองเห็น มีข้อจำกัดในเรื่องการมองเห็น ดังนั้นหลักสูตรที่เหมาะสมควรเป็นหลักสูตรนวดแผนโบราณ พนักงานรับโทรศัพท์ หรือพนักงานพิมพ์ดีดหรือพิมพ์เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น จากการสัมภาษณ์คนพิการทางการมองเห็น ที่จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าส่วนใหญ่ต้องการฝึกอาชีพนวดแผนโบราณ และควรมุ่งเน้นหลักสูตรที่คนพิการสามารถไปประกอบอาชีพอิสระในท้องถิ่นของตนเองได้

การจัดการคนพิการเข้าฝึกอาชีพ

กรมประชาสงเคราะห์ดำเนินการจัดฝึกอาชีพคนพิการ ในสถานฟื้นฟูอาชีพคนพิการที่มีอยู่ 8 แห่งในภาคต่าง ๆ ของประเทศ หากคนพิการรายใดจำเป็นต้องได้รับการปรับสภาพความพร้อมก่อน ก็จะส่งไปปรับสภาพที่สถานสงเคราะห์คนพิการในจังหวัดหรือที่จังหวัดใกล้เคียง แล้วจึงจัดการฝึกอาชีพให้ที่สถานฟื้นฟูอาชีพ โดยขอสนับสนุนวิทยากรจาก ศพจ.หรือ สพร.ภาค จึงเห็นว่าสถานฟื้นฟูอาชีพคนพิการน่าจะปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานให้ครบวงจรได้ โดยการจัดปรับสภาพคนพิการในสถานฟื้นฟูฯ ด้วย มีควรจัดฝึกอาชีพเพียงอย่างเดียว เมื่อปรับสภาพแล้วก็ให้จัดกลุ่มคนพิการ ตามพื้นฐานความพร้อมของคนพิการ แล้วส่งไปฝึกอาชีพที่สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยอาจเดินทางเข้าไป-เย็นกลับ หรือหากเป็นกลุ่มคนพิการที่ไม่สามารถเดินทางไปฝึกได้ก็ให้จัดฝึกที่สถานฟื้นฟูดังกล่าว

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอาชีพคนพิการ

ได้มีการประกาศใช้ พ.ร.บ.ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 ซึ่งได้กำหนดให้สถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป รับคนพิการเข้าทำงาน 1 คน เศษของทุก 200 ร้อยกว่าเกิน 100 คน ให้รับคนพิการเพิ่มอีก 1 คน หากไม่ประสงค์รับคนพิการเข้าทำงาน หรือไม่มีตำแหน่งงานสำหรับคนพิการให้ส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เป็นจำนวนประมาณ 28,000 บาท ต่อคนต่อปี บางครั้งยังไม่ได้รับความร่วมมือจากนายจ้าง เนื่อง

จากไม่มีบทลงโทษ กรณีที่นายจ้างไม่ปฏิบัติตาม จึงเห็นว่าน่าจะมีการกำหนดเพิ่มวงเงินส่งเงินเข้าสมทบกองทุน ก็อาจจะเป็นการแก้ปัญหาทางอ้อมให้นายจ้างประสงค์ที่จะรับคนพิการเข้าทำงาน มากกว่าการจ่ายเงินสมทบกองทุนฯ มากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากนายจ้างก็เป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะทำให้เมื่อฝึกอาชีพแล้วคนพิการได้มีงานอาชีพทำต่อไป

ระบบการติดตามผลหลังการฝึกอาชีพ

เมื่อคนพิการได้ฝึกอาชีพและประกอบอาชีพแล้ว น่าจะมีการขึ้นทะเบียนคนพิการที่ฝึกอาชีพแล้วหรือบันทึกลงในสมุดประจำตัวคนพิการ เพื่อประโยชน์ในการจัดกลุ่มคนพิการมาเพิ่มทักษะด้านการอาชีพให้มากขึ้นในโอกาสต่อไป นอกจากนี้ยังจะเป็นการติดตามเพื่อการพัฒนาในด้านการศึกษาหรือในด้านการสงเคราะห์อื่น ๆ ได้ต่อไป หรือเป็นแหล่งข้อมูลที่จะคัดเลือกคนพิการเพื่อเป็นวิทยากรแก่รุ่นต่าง ๆ ต่อไปได้

ระบบสถานะแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับฝึก

การฝึกอาชีพคนพิการ นอกจากสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีปัจจัยเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการฝึกอาชีพไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน นั่นคือครอบครัว ชุมชน และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

ครอบครัว จะเป็นจุดผลักดันสำคัญจุดแรกที่ส่งผลให้บุตรหลาน หรือสมาชิกในครอบครัว อยากที่จะเข้ารับการฝึกอาชีพหรือไม่หากครอบครัวไม่ตระหนักถึงความสำคัญว่าคนพิการควรมีอาชีพเช่นคนปกติทั่วไป หรือยังรู้สึกหวงใย ปกป้อง ก็จะทำให้การฝึกอาชีพไม่ได้เป็นไปตามเป้าหมาย ไม่มีผู้เข้ารับการฝึก เป็นต้น

ชุมชน สังคม ไม่ยอมรับในความสามารถของคนพิการ ยังมองว่ามีขีดความสามารถไม่เท่ากับคนปกติทั่วไป เป็นผู้ด้อยโอกาสในสังคมที่น่าเห็นใจ ต้องคอยช่วยเหลือเพราะเป็นผู้ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

สถานะแวดล้อมอื่น ๆ เช่น ในที่สาธารณะต่าง ๆ ยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง

ที่ทำให้คนพิการขาดโอกาสที่จะออกจากครอบครัว ไปสู่สังคมภายนอก เนื่องจากขาดสิ่งอำนวยความสะดวก หากออกมาก็จะต้องมีผู้คอยดูแล

จึงควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายในหมู่บ้าน หรือสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ให้ครอบครัว ชุมชน สังคม ได้เกิดทัศนคติในทางความคิดเห็นด้วยการให้คนพิการมีอาชีพนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม และที่เหนืออื่นใด คือตัวคนพิการนั่นเอง

ซึ่งก็เป็นที่น่ายินดีว่าในร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และกฎกระทรวง กำหนดให้มีการสร้างสิ่งสาธารณะที่อำนวยความสะดวกแก่คนพิการ เช่น ทางขึ้น-ลง ห้องน้ำ-ห้องส้วม เป็นต้น ก็จะเป็นแนวโน้มที่ดีสำหรับคนพิการที่จะมีความสะดวกในการเปิดตัวออกสู่สังคมได้ยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ขนิษฐา เทวินทรภักดิ์ “การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ:ทางสู่ความสำเร็จของคนพิการ”
จัดพิมพ์โดย สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์
กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม หน้า 36-38
- จงจิตติ ไสภณคณาภรณ์ ผศ.ดร. “การจัดหางานให้คนพิการ” (แปล) (ภาควิชาสังคมวิทยาและ
มนุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง).หน้า 29
- พูนสิน อิงคะวัต, “การฝึกอาชีพชนบทในประเทศไทย” อ้างใน ศุภกัญญา จันทรสารทูล,
“ศักยภาพของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ในการตอบสนองความต้องการแรงงานของ
ประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์,2533,หน้า 4
- เขาวนุช แสงยนต์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีงานทำในทัศนะของนายจ้างและผู้หางานทำ:ศึกษา
เฉพาะกรณีผู้จบการฝึกเตรียมเข้าทำงานจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมแรงงาน”
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2525,
หน้า 3-4
- สุรพล ปธานวนิช,รศ.และคณะ “การศึกษาความต้องการของตลาดแรงงานในการจัดฝึกอาชีพ
ในจังหวัดสมุทรปราการและพื้นที่ใกล้เคียง,กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน
และสวัสดิการสังคม (กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม,
2539),หน้า 19-20
- กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, “แผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 1
(พ.ศ.2540-2544)” ไม่ปรากฏปีพิมพ์ หน้า 5
- กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม “การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ”
ไม่ปรากฏปีพิมพ์ หน้า 7-8 (อัครสำเนา)
- กรมแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม “การพัฒนาฝีมือแรงงานในประเทศไทย”
(คณะกรรมการฝึกและพัฒนาฝีมือแรงงาน,2511),หน้า 1-2
- สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย “สถาบันครอบครัว มุมมองของนักสวัสดิการสังคม
” ศศิพัฒน์ ยอดเพชร บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ:เจ พีริ้นท์,พ.ศ.2540),หน้า 68

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544” (กรุงเทพฯ: หจก.เม็ดทรายพรีนติ้ง, ไม่ปรากฏปีพิมพ์), หน้า 5

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544” (กรุงเทพฯ: หจก.เม็ดทรายพรีนติ้ง, 2539), หน้า 14

สำนักนายกรัฐมนตรี “พัฒนาการของระบบการตรวจราชการในประเทศไทย และการตรวจราชการระดับสำนักนายกรัฐมนตรี” : (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์, 2539), หน้า 67

สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข ร่วมกับศูนย์สิรินธร เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์และสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, “รายงานการศึกษาวิจัยระบบบริการทางการแพทย์เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” ธ.ค.2539, (อัครา)

คำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานเรื่องข้อมูลด้านคนพิการจังหวัดศรีสะเกษ ที่ 42/2539 ลงวันที่ 27 มีนาคม 2539

เอกสารรายงานการศึกษาข้อมูลด้านคนพิการจังหวัดศรีสะเกษ กองตรวจราชการและเรื่องราวร้องทุกข์ (อัครา)

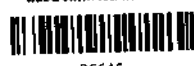
ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ให้อะไรกับประชาชน

สัมภาษณ์ว่าที่ ร.ต.เกรียงศักดิ์ คุณวิเศษ ประชาสงเคราะห์จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2540

12.05.6
๒194๓
2540

ห้องสมุดกระทรวงแรงงาน
และสวัสดิการสังคม

05645

การฝึกและพัฒนาอาชีพคน